

Utószó

A hely sobasem definiálható, ezért nincs tudománya, ellenben van költészete, művészete és mythosa.

Hamvas Béla: *Az öt génusz*

A fotografikus művészet új megközelítései ma olyan módszereket adnak a kezünkbe, amelyek már az életet alakítják a művészethez. Valójában a térszemlélet átalakulására felfűzhető a látás története, amelynek a fotográfia az egyik legjelentősebb szegmense.

Induljunk ki abból a feltevésből, hogy a képek kiharcolnak egy szeletet a világból. A diszciplína környezet, amely alkalmat ad rá, hogy a képeket elemzés tárgyává tegyük, így elkényeztet minket. A szemiotika formatani és jelentéstani megközelítést kínál, segítségünkre van a látás pszichológiája, a kulturális antropológia, és további módszereket bocsát rendelkezésünkre a filozófia, az esztétika, a kommunikációelmélet és a megismeréstudomány. A „művészettörténet” kifejezés leginkább földrajzilag és időben behatárolt értelemben használatos, míg a művészettudomány időbeli korlátok nélkül felöleli más kultúrák művészetét.¹ Ennek a kötetnek vitathatatlan érdeme, hogy olyan elméleti keretet választott a fotografikus művészet vizsgálatához, amely nem kötelezi el magát egyetlen diszciplína mellett, nem korlátozza ezzel saját lehetőségeit.

A Pécsi Tudományegyetem kommunikáció és médiatudományi szakán és a Kaposvári Egyetem művészeti karán már többször szembesültem vele, hogy munkám során a hallgatónak gyakorlatilag alig lehet magyar nyelvű, illetve hozzáférhető idegen nyelvű szakirodalmat megadni a fotóesztétika területéről. Ez talán azért van így, mert a fotóesztétikát zavarta és akadályozta a tér költői jelenségének felismerésében az a törekvés, hogy diszciplínához kívánt kötődni. Mind a fotóorientált szabadiskolák, mind a rangos egyetemi és főiskolai szintű

¹ Oskar Bätschmann, *Bevezetés a művészettörténeti hermeneutikába. Képek elemzése*, Corvina, Budapest, 1998.

képzések számára tankönyvnek készült *A tér költészete*. Köszönettel tartozom a fenti két egyetemnek, hogy a kötet megjelenését fontosnak tartotta.

A New York-i International Center of Photographyban töltött tanulmányút megerősítette bennem azt az elhatározást, amelyet korábban az Oregon Center of Photographic Artban folytatott konzultációim sugalltak. Minden érv amellettszól, hogy a fotóesztétikai oktatásában tátongó úr kitöltésére első körben a Steve A. Yates által összeállított *Poetics of Space. A Critical Photographic Anthology* című fotóantológia a legalkalmasabb, Dr. Steven Yates a Museum of New Mexico fotókurátora, egyetemi docens a University of New Mexico művészettörténeti tanszékén. A *Poetics of Space* című fotókritikai antológia eddig az Egyesült Államokban és Spanyolországban jelent meg.

A kötet magyar fordítása mellett 2003-tól Steve Yatesszel egy empirikus, Moholy-Nagy László életművét feldolgozó kutatást folytattunk, amely 2004 és 2006 között ez a kutatás az International Partnership Among Museums program keretében valósulhatott meg, az American Associations of Museums jóvoltából. A Museum of Fine Arts, Museum of New Mexico részéről Steve Yates, a Magyar Fotográfiai Múzeum jóvoltából pedig jómagam kutattunk Magyarországon és Szerbiában. Ez indokolja elfogultságunkat, hogy a címlapra miért egy Moholy-Nagy-képet választottunk. A Moholy-Nagy munkásságához, gondolkodástörténetéhez kapcsolódó anyagokat egyrészt a fizikai térben és a virtuális világban vizsgáltuk, másrészt pedig megnéztük, mi él az emlékezetben és mi tapogatható le a jelképes terekben. Mindebben feltartóztathatatlan lendülettel és munkával segített bennünket Budapesten Christine Elder és Matos Lilla az Amerikai Egyesült Államok budapesti nagykövetségéről, a munkájukat ezúton szeretnénk megköszönni.

Másik meghatározó momentum volt a kötet magyar kiadásában, hogy doktori disszertációm fotóelméleti témája szorosan kapcsolódik *A tér költészete* fotókritikai antológiához, így feldolgozása hozzátartozik téziseim bizonyításához. Ezt a jelképes tőkét szeretném felajánlani a magyar fotóoktatás elősegítésére, megmutatva a fotografikus tér egy lehetséges és érvényes értelmezési tartományát. Megkerülhetetlen tényként kell megemlítenem, hogy a kötet magyar kiadásának szorgalmazását többek között Foucault gondolatai indukálták. Foucault tanulmánya² mutatott rá, hogy korszakonként és területenként hogyan változik a módszer és az értelmezés, ahogy a minket körülvevő tárgyak és jelenségek fékevesztett burjánzását időről időre megpróbáljuk megszelídíteni. Meghatározások segítségé-

² Michel Foucault, *A szavak és a dolgok*, Osiris, Budapest, 2000.

gével, stílusirányzatok behatárolásával, korszakokra felosztással, elnevezésekkel tagoljuk a teret és az időt. Nevekkkel illetjük a dolgokat – ez az a módszer, amely által emberemlékezet óta kereszteződik a nyelv a térrel. Megkíséreljük a rendszert és kategóriáit felépíteni, elnevezésekkel elkülöníteni a dolgokat. Égővenként, kultúránként, koronként más-más megközelítést alkalmazunk. Az általam kitűzött cél eléréséhez, miszerint egy releváns fogalmi környezetet alakítsak ki a fotográfia vizsgálatához Magyarországon, a Typotex Kiadó nyitottsága volt szükséges.

Mivel ezek a szerencsés dolgok együttesen álltak fenn, így a magyar kiadás megjelenésekor őszintén remélem, hogy *A tér költészete* egy korszerű szemléletet közvetítve, kritikai megközelítésre sarkallva, termékeny gondolatokat ébreszt a jövő fotográfusaiban, kritikusaiban és kutatóiban.

Edgar Allan Poe úgy vélekedett, hogy „az emberi értelem nem találhat ki olyan rejtjelezést, amit ugyanaz az emberi értelem ne tudna megfejteni”. Azonban azt gondolom, hogy a tér fotografikus leképezésekor fennáll Diffie és Hellman megállapítása az olyan „megfejthetetlen” kódolási eljárásokról, amelyek kódolási és dekódolási eljárása igen meglepő módon nem szimmetrikus: „Hiába ismerjük a kódolási eljárást, ebből még nem lehet kitalálni a dekódolás módszerét (legalábbis évmilliókig nem, ami gyakorlatilag tökéletes biztonságot jelent). Külön dekódolási eljárás szükséges. Az aszimmetrikus kódolás valóban paradox újdonság: egészen más kulcs kell a titok elzárásához, mint a felnyitásához (...)”³

2007. november

Kemenesi Zsuzsanna

³ Székely J. Gábor, *Paradoxonok a véletlen matematikájában*, második átdolgozott kiadás, Typotex, Budapest, 2004, 260–261.